

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Лабуш Юлії Захарівни «Клініко-експериментальне обґрунтування лікування та профілактики стоматитів на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту», представлену на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність теми дисертації. Захворювання слизової оболонки є одною з важливих проблем стоматології. Досить часто вони виникають на фоні різних загальносистемних захворювань організму (уражень шлунково-кишкового тракту, сполучної тканини, ендокринних уражень тощо), що потребує певного раціонального підходу до їх діагностики та лікування. Численними дослідженнями встановлено, що при хронічних захворюваннях шлунково-кишкового тракту, як хронічний гастрит, виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки, зокрема, хронічному коліті та ентероколіті виникають різноманітні ураження слизової оболонки порожнини рота, ступінь вираженості яких залежить від форми тяжкості та тривалості перебігу основного захворювання. В етіологію розвитку хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту покладено вживання твердої, гострої, гарячої їжі, вживання алкоголю, а також жирної та смаженої їжі.

Тема виконаної дисертаційної роботи є актуальною, що зумовлено широкою розповсюдженістю уражень слизової оболонки порожнини рота (5-20% населення різного віку) на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту, про що свідчить аналіз літературних даних. Результати досліджень, що були проведені закордонними та вітчизняними авторами вказують на наявність зв'язку між розвитком в пацієнтів захворювань шлунково-кишкового тракту та уражень слизової оболонки порожнини рота. При обстежених стоматологічних хворих на тлі захворювань шлунково-кишкового тракту, відмічено зростання частоти розвитку хронічного рецидивуючого афтозного стоматиту (31-48,8%), хронічного катарального стоматиту (20,8-31%), рідше гіперпластичного та десквамативного глоситів

(відповідно 12,6-27,7% та від 9,8-20,8%). Важливим аспектом є те, що в 60% пацієнтів ураження слизової оболонки порожнини рота передують розвитку захворювань шлунково-кишкового тракту. А також був встановлений, шляхом анкетно-опитувального методу (розробленого автором), вплив незбалансованого харчування на стан здоров'я пацієнтів, який призводив до патологій шлунково-кишкового тракту та проявів уражень слизової в ротовій порожнині. Необхідно відзначити, що ефективні комплексні профілактичні заходи, з урахуванням місцевих і загальних факторів ризику виникнення захворювань слизової оболонки порожнини рота у хворих із соматичною патологією, зокрема шлунково-кишкового тракту, недостатньо вивчені. Тому, подальше вирішення цих питань, розпрацювання ефективних схем профілактики та лікування даних захворювань залишаються актуальними.

Дисертантка запропонувала нові методи патогенетичного лікування та профілактики стоматитів та провела оцінку ефективності проведених схем лікування.

З огляду на це дисертаційна робота Лабуш Юлії Захарівни на тему: «Клініко-експериментальне обґрунтування лікування та профілактики стоматитів на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту», що присвячена підвищенню ефективності профілактики та лікування стоматитів в пацієнтів з патологією шлунково-кишкового тракту шляхом обґрунтування, розробки та впровадження лікувального-профілактичного комплексу є своєчасною та актуальною.

Мета роботи. Підвищити ефективність профілактики та комплексного лікування захворювань слизової оболонки порожнини рота у осіб з хронічними ураженнями шлунково-кишкового тракту та надмірним рівнем споживання продуктів харчування з термопероксидними жирами шляхом застосування запропонованого лікувально-профілактичного комплексу.

Наукова новизна отриманих результатів. Визначаючи ступінь новизни дисертаційної роботи Лабуш Ю.З., отриманих результатів у даній дисертаційній

роботі, необхідно засвідчити, що автором дійсно вперше опрацьовано і наглядно представлено всебічно обґрунтований універсальний підхід до лікувально-профілактичного комплексу захворювань слизової оболонки порожнини рота на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту, спричиненими надмірним споживанням незбалансованого харчування з використанням термопероксидних олій.

Вперше встановлено, що надмірне споживання термопероксидних олій, сприяє зростанню запальних і прооксидантних процесів у ротовій порожнині, шляхом експериментальних досліджень на щурах.

Автором проведено порівняльний аналіз поширеності та інтенсивності перебігу стоматитів у хворих на хронічний гастрит, гастродуоденіт, виразкову хворобу шлунка і дванадцятипалої кишки, коліт та ентероколіт. Доповнено та уточнено наукові дані щодо захворювань слизової оболонки порожнини рота хворих на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту. Доповнено наукові дані щодо стану місцевого гуморального імунітету в порожнині рота у пацієнтів із захворюваннями слизової оболонки порожнини рота на фоні хронічних хвороб органів травлення. Доведено, що використання розробленого комплексного лікування слизової оболонки порожнини рота на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту підвищує ефективність лікування та профілактики і збільшує тривалість ремісії при зменшенні частоти рецидивів захворювання.

Вперше в експериментальних умовах встановлена здатність термопероксидних жирів індукувати активацію прозапальних процесів та пригнічувати системи захисту. Обґрунтована доцільність використання для профілактики та лікування уражень слизової оболонки порожнини рота після споживання смажених термопероксидних жирів поліфункціональних антидисбіотичних засобів: фітогель та таблетована форма «Квертулін».

Таким чином, дисертаційна робота Лабуш Ю.З. є актуальною для вирішення науково-практичного завдання, яке полягає у підвищенні ефективності лікування та профілактики захворювань слизової оболонки порожнини рота у хворих на захворювання шлунково-кишкового тракту. Отже, вибір дисертанткою теми є цілком виправданим, а актуальність та своєчасність роботи не викликає сумніву.

Практичне значення одержаних результатів. Автором розроблено та впроваджено в клінічну практику схему профілактики та лікування захворювань стоматитів на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту. Отримані результати вивчення поширеності та інтенсивності захворювань слизової оболонки порожнини рота у хворих з хронічними хворобами шлунково-кишкового тракту, можуть бути використані при плануванні стоматологічної допомоги у стаціонарних та поліклінічних умовах.

На підставі отриманих результатів дисертантка запропонувала свої методи патогенетичного лікування та профілактики захворювань слизової оболонки порожнини рота, ефективність яких підтверджена у ході експериментальних досліджень та дозволяє рекомендувати їх для практичного застосування.

На основі проведених експериментальних досліджень був розроблений поліфункціональний антидисбіотичний засіб – фітогель, який містить пребіотик інουλін і біофлаваноїд кверцетин (Патент 151565 Україна “Спосіб використання термопероксидних жирів в харчуванні”).

Матеріали роботи використовуються у навчальному процесі на кафедрі терапевтичної стоматології, пародонтології та стоматології ФПДО ЛНМУ імені Данила Галицького. У навчальному процесі на кафедрі терапевтичної стоматології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України».

Результати дисертаційної роботи впроваджено у лікувальній роботі комунального некомерційного підприємства «Міської соматологічної поліклініки» Рівненської міської ради, комунального підприємства «Рівненської обласної стоматологічної поліклініки» Рівненської обласної ради.

Репрезентативність результатів. Дослідження базується на вдалому плануванні наукових досліджень із застосуванням комплексного підходу, використанні сучасних методик, достатній кількості та тривалості спостережень, адекватній статистично-математичній обробці отриманих результатів, що дозволило ґрунтовно аргументувати положення та висновки дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації профілю спеціалізованої вченої ради. За змістом дисертаційна робота Лабуш Юлії Захарівни «Клініко-експериментальне обґрунтування лікування та профілактики стоматитів на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту» представлена на здобуття ступеня доктора філософії повністю відповідає спеціальності 221 Стоматологія.

Аналіз змісту дисертації. Дисертаційна робота викладена на 210 сторінках друкованого тексту та складається з анотації (українською та англійською мовами), змісту, вступу, огляду літератури, 3 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, який містить 327 літературних посилань, з них 199 кирилицею, і 128 латиницею та додатки. Дисертація ілюстрована 33 рисунками і 35 таблицями.

У вступі наведені дані про актуальність дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, висвітлені мета та завдання досліджень, наукова новизна одержаних результатів, їх практична значимість, відомості про апробацію результатів дисертації та публікації.

Дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідної роботи, у якій приймали участь працівники кафедри терапевтичної стоматології, пародонтології та стоматології факультету післядипломної освіти Львівського

національного медичного університету імені Данила Галицького. Для досягнення мети дисертаційної роботи автором сформульовано 5 завдань. Визначені завдання чіткі та дають можливість повною мірою розкрити зміст дисертаційної роботи, що виконана.

Розділ 1. «ЗАХВОРЮВАННЯ СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА ПРИ СПОЖИВАННІ ТЕРМОПЕРОКСИДНИХ ХАРЧОВИХ ЖИРІВ».

Цей розділ містить 4 підрозділи, описані на 19 сторінках друкованого тексту. В ньому дисертантка висвітлює сучасне бачення науковців стосовно етіології, патогенезу захворювань слизових оболонок порожнини рота. Проведений аналіз літературних джерел дозволив дисертантці зробити висновок про пріоритетність обраного напрямку наукової роботи. Діагностика захворювань слизової оболонки ротової порожнини вимагає обізнаності у різноманітті елементів ураження, характерних місць локалізації, а також застосування методів дослідження, їх інтерпретації для диференціальної діагностики. За останні десятиріччя значно зросло споживання жирів, обумовлене їх високими харчовими властивостями, перш за все, найбільшою калорійністю серед усіх інших харчових продуктів. У раціоні сучасної людини жири дають більше 30 % необхідної енергії для організму і нерідко їх частка становить майже 50 % енергетичної потреби людини .

Жири, за рахунок наявності в їх складі есенціальних (незамінних) жирних кислот, до числа яких належать поліненасичені жирні кислоти, є унікальним джерелом цих кислот. Вони використовуються для біосинтезу в організмі мембранних ліпідів, а також великої кількості регуляторних речовин . Жири використовують в домашній кулінарії, громадському харчуванні і в харчовій промисловості в якості основи для теплової обробки харчової сировини і виробництва смажених продуктів. Однією з причин нераціонального жирового харчування є споживання термічно оброблених жирів і жировмісних продуктів. Під час термічної обробки в їх складі утворюються токсичні речовини, так звані

продукти термопероксидації. Головним джерелом цих продуктів є ненасичені жирні кислоти, які за умов високих температур (більше 150°C) утворюють шкідливі транс-жирні кислоти, токсичні альдегіди, кетони, епоксиди і перекиси. Великі дози пероксиду-метиллінолеату викликають розвиток некрозу лімфоцитів в тимусі та збільшення рівня малонового діальдегіду (МДА) в тимусі, печінці і в крові. Попередити розвиток патологічних процесів в значній мірі можна шляхом використання різних поліфункціональних антидисбіотичних засобів.

Розділ заслуговує позитивної оцінки. Результати розділу відображені в 2 публікаціях наукових фахових виданнях. Зауважень до розділу немає.

Розділ 2. «МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ».

Розділ викладений на 14 сторінках друкованого тексту та складається з 6 підрозділів. Містить програму досліджень, яка відповідає меті та завданням дослідження. Представлена узагальнена інформація про етапи, об'єкти, методи та обсяг досліджень. В розділі детально описані методи дослідження, лабораторні та інструментальні методики. Дослідження проведені із дотриманням етичних принципів виконання наукових медичних досліджень за участю людини та з використанням лабораторних тварин. Числові розрахунки проводили з використанням програми RStudio v. 1.4.1106. Для проведення оцінки вірогідності різниці отриманих результатів у порівнюваних групах використано: t - критерій Стьюдента – для двох груп з гаусівським розподілом; критерій χ^2 (ксі-квадрат) – при порівнянні часток. Розділ проілюстровано 1-ним рисунком.

У 5 підрозділі цього розділу: **« Методика профілактики та комплексного лікування пацієнтів із захворюванням слизової оболонки порожнини рота на фоні хронічних хвороб травного тракту»** описані методики профілактики та комплексного лікування, чи не доцільно цей матеріал подати в розділі 5.

Результати розділу відображені у 2 публікаціях наукових фахових виданнях. Розділ заслуговує позитивної оцінки.

Розділ 3. «РЕЗУЛЬТАТИ КЛІНІЧНИХ, БІОХІМІЧНИХ ТА ІМУНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА НА ФОНІ УРАЖЕННЯ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ».

Розділ викладений на 22 сторінках друкованого тексту та складається з 2 підрозділів і містить 6 рисунків, 12 таблиць.

У першому підрозділі: «Клінічна та індексна оцінка стану слизової оболонки порожнини рота у осіб груп дослідження». Автори проводять аналіз поширеності та структури захворювань слизової оболонки порожнини рота у хворих з патологією шлунково-кишкового тракту.

В другому підрозділі: «Стан антимікробного і антиоксидантного захисту та місцевого гуморального імунітету порожнини рота в осіб із хронічними захворюваннями шлунково-кишкового тракту». Для підтвердження отриманих клінічних результатів було проведено визначення біохімічних показників у ротовій рідині обстежених пацієнтів. Проведені дослідження показали наявність досить значних змін слизової оболонки порожнини рота, що виникають у пацієнтів з різними захворюваннями травного тракту. Можливим поясненням такої ситуації може бути тісний зв'язок між захворюваннями ШКТ та ураженнями слизової оболонки порожнини рота. Також важливим фактором впливу захворювань травного тракту на слизову порожнини рота можуть бути порушення у характері харчування пацієнтів. Враховуючи ці обставини, обґрунтовано патогенний вплив термопероксидної олій (оливкової, соєвої, соняшникової олій) на стан організму, зокрема на ясна, слизову оболонку товстої кишки і печінки, викликаючи розвиток дистрофічно-запальних процесів, та вплив термопероксидних рослинних олій на виникнення уражень слизової оболонки порожнини рота що обґрунтовано низкою клінічних та експериментальних досліджень.

Результати розділу відображені в 1 публікації. Суттєвих зауважень не має, наявні деякі стилістичні та орфографічні помилки. При можливості можна би додати фотографічні зображення захворювань слизової оболонки порожнини рота.

Розділ 4. «РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ».
Викладено на 40 сторінках друкованого тексту і містить 2 підрозділи, 23 рисунки та 15 таблиць. В даному розділі описані результати проведених експериментальних досліджень на щурах. Для отримання експериментального стоматиту використали термічну переокиснену соняшникову олію. Було проведено 7 експериментальних дослідів.

Описано вивчення впливу поліфункціональних антидисбіотичних засобів. Результати показали, що у всіх тварин, які отримували поліфункціональні антидисбіотичні засоби достовірно знизилась (практично до рівня контролю) активність еластази, вміст малонового діальдегіду.

Результати розділу відображені в 10 публікаціях. Зауважень до розділу немає.

Розділ 5. «ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ЛІКУВАННЯ УРАЖЕНЬ СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ НА ФОНІ ВЖИВАННЯ ТЕРМОПЕРОКСИДНИХ ОЛІЙ».

Розділ викладений на 23 сторінках друкованого тексту, містить 4 підрозділи, 8 таблиць і 3 рисунки. В розділі відображено результати проведених клінічних, біохімічних та імунологічних досліджень. Встановлено, що застосування розробленого медикаментозного лікувального засобу для лікування пацієнтів із захворюваннями слизової оболонки порожнини рота – фітогелю (поліфункціонального антидисбіотичного засобу) патогенетично обґрунтовано та клінічно ефективно, оскільки, зменшує ризик рецидиву

захворювання, усуває явища запалення, нормалізує процеси десквамації, сприяє зникненню атрофічних і гіпертрофічних змін епітелію, значно прискорює процеси епітелізації афт. Впровадження запропонованого методу лікування хронічних захворювань слизової оболонки порожнини рота на фоні уражень шлунково-кишкового тракту сприяє покращенню гігієнічного стану ротової порожнини хворих: середньостатистичні показники індексу індексу Green-Vermilion склали від $0,9 \pm 0,07$ до $1,3 \pm 0,04$ балів та оцінені як задовільні, а також встановлені позитивні зміни біохімічних показників ротової рідини, які свідчать про нормалізацію метаболічних процесів у слизовій оболонці порожнини рота і процесів перекисного окиснення та активацію неспецифічних захисних систем ротової порожнини. Встановлені позитивні зміни основних показників специфічного імунітету порожнини рота і свідчать про те, що використання запропонованого методу профілактики та лікування з застосуванням препарату «Квертулін» в комплексній терапії захворювань слизової оболонки порожнини рота сприяє нормалізації місцевого гуморального імунітету хворих.

Результати розділу відображені в 2 публікаціях наукових фахових виданнях. Принципових зауважень до розділу немає, можливо деякі таблиці наочніше замінити графіками.

«Аналіз та узагальнення отриманих результатів досліджень» викладений на 8 сторінках друкованого тексту. містить узагальнення та аналіз отриманих результатів та оцінку проведеного комплексного лікування захворювань слизової оболонки порожнини рота з урахуванням соматичної патології (захворювання шлунково-кишкового тракту).

Висновки. У висновках викладено здобуті у дисертації найбільш важливі наукові та практичні результати, які висвітлюють успішне вирішення поставлених здобувачем наукових завдань.

Список використаних джерел займає 32 сторінки і містить 327 літературних посилань, з яких 199 кирилицею та 128 латиницею. Список використаних літературних джерел оформлений згідно вимог.

Додатки. Наявні 11 додатків, які містять анкету-опитувальник щодо незбалансованого харчування пацієнтів, інформацію щодо друкованих робіт здобувача та акти впровадження результатів дослідження у навчальну підготовку лікарів, патент на корисну модель.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових і фахових виданнях. За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових праць, з них – 6 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України та 2 – у іноземних періодичних виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз (Scopus / Web of science), 3 – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 3 – у закордонних виданнях, отримано 1 патент України на корисну модель.

Принципових зауважень щодо оформлення дисертації немає, виявлено деякі орфографічні помилки та невеличкі погрішності, які суттєво не впливають на позитивну оцінку роботи Лабуш Юлії Захарівни.

При ознайомленні з роботою виникли деякі запитання:

1. Прошу сказати де і як ви проводили набір пацієнтів, які інші, окрім шлунково-кишкового тракту захворювання виявляли у хворих, чи бралось це до уваги?
2. Які порушення в харчуванні ви брали до уваги?
3. Пацієнтам основної групи в схемі лікування ви застосовували аплікацію запропонованого автором гелю. Можна дізнатись його склад, методику виготовлення, метод застосування?

Висновок. Дисертаційна робота Лабуш Юлії Захарівни «Клініко-експериментальне обґрунтування лікування та профілактики стоматитів на фоні хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту» відповідає вимогам ПОРЯДКУ, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Робота є завершеною науковою працею, що виконана здобувачем особисто, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. В роботі наведено вирішення актуального наукового завдання стоматології, а саме підвищення ефективності профілактики та лікування стоматитів на фоні хронічних захворювань ШКТ. Основні результати дисертації виставлені у достатній кількості в наукових публікаціях, які розкривають зміст дисертації, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 Стоматологія з галузі знань 22 Охорона здоров'я.

Рецензент

доцент кафедри
терапевтичної стоматології,
пародонтології та стоматології
факультету післядипломної освіти
Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького,
кандидат медичних наук



Слаба О.М.